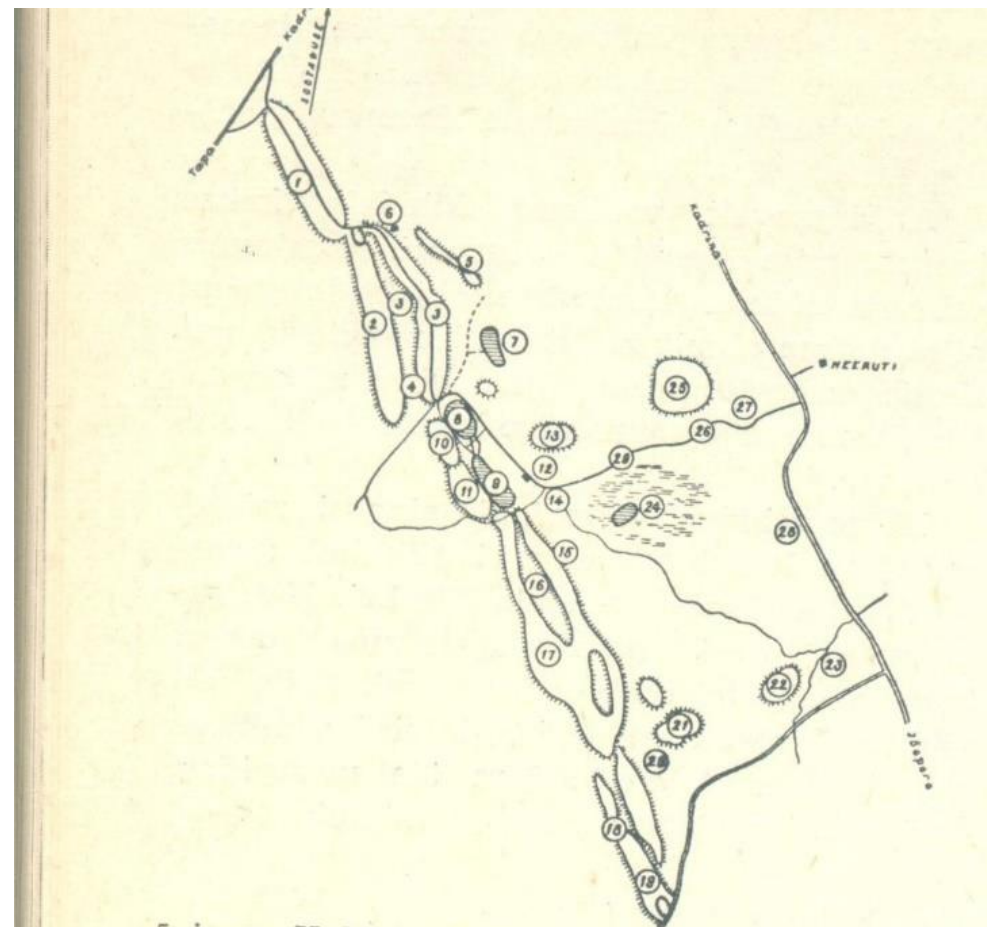

Looduse õpperadade rajamise ajaloost Looduskaitse Seltsis

Arvo Iital

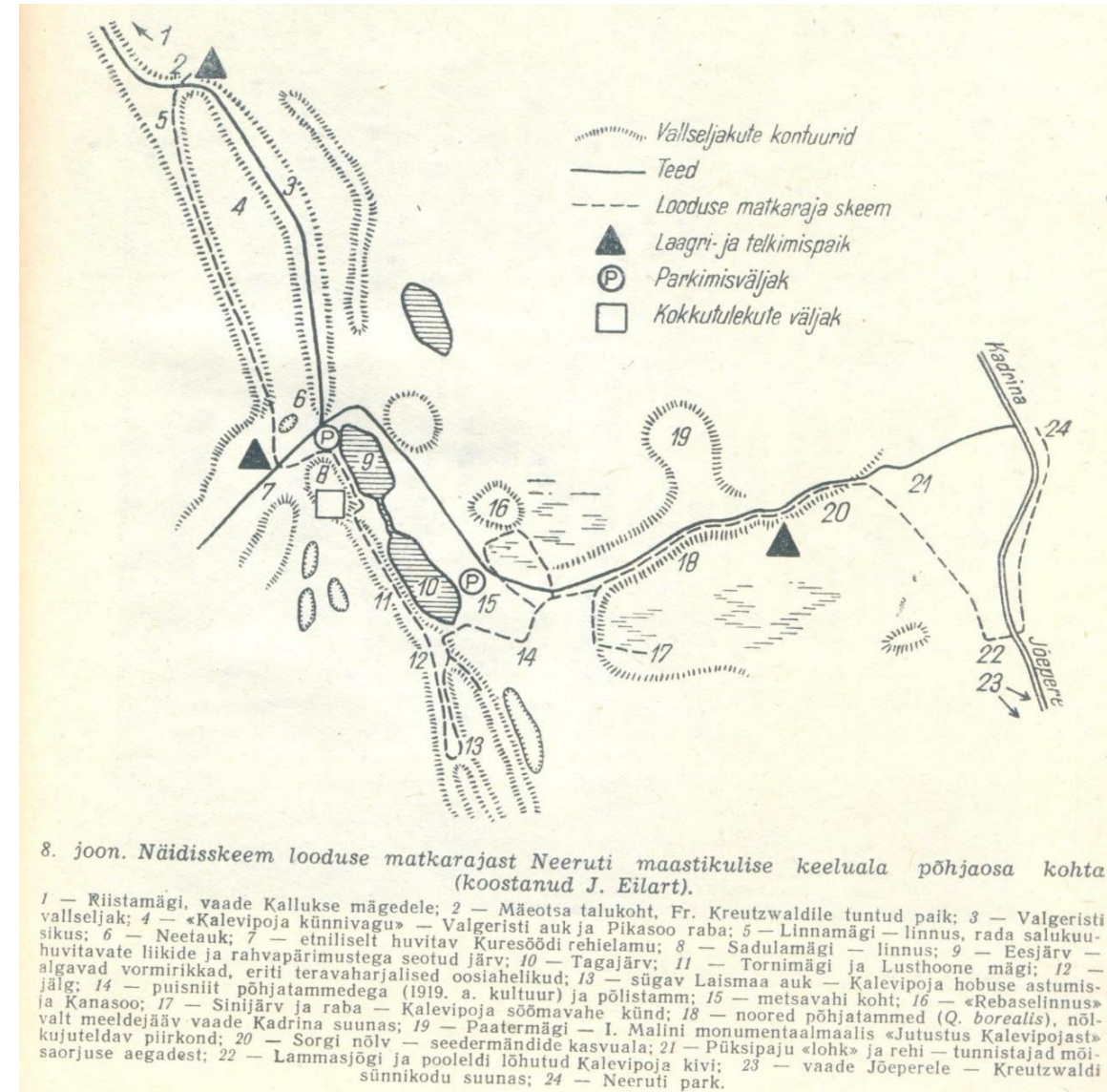
- Algne areng Eestis
- Seotud suuresti Jaan Eilarti tegevusega
- Juba enne ELKS asutamist
- 1961 reastas looduses vaadeldavat Neerutis ja Saadjärve ümbruses (õpperaja sarnaselt) (EL nr. 4).
- Kalevipojaga seotud objektide ja looduse kirjeldus
- Eesmärk: Kalevipojaga seotud pinnavormide/muististe kaitse

5. joon. Kalevipojaga seotud objektid Neerutis. (Koostanud J. Eilart.)

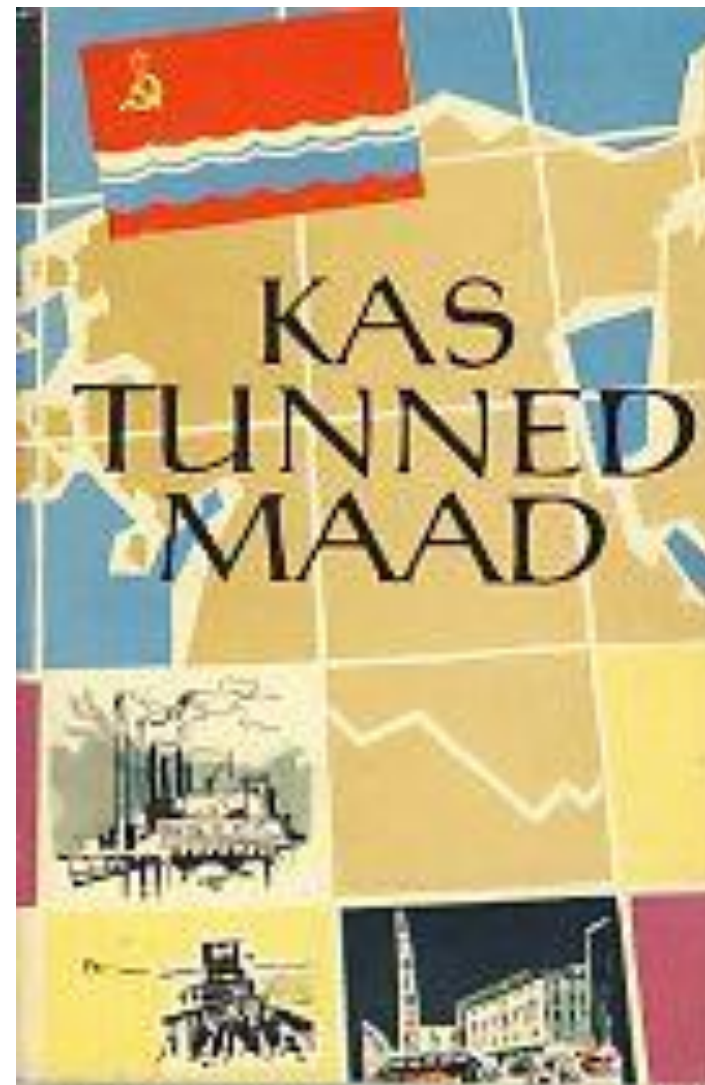
1 — Riistamägi, 2 — Linnamägi, 3 — Valgeristi auk ja mägi, 4 — Pikasoo auk, 5 — Männimägi, 6 — Mäeotsa talu, 7 — Orajärv, 8 — Eesjärv, 9 — Tagajärv, 10 — Sadulamägi, 11 — Tornimägi, 12 — metsavahikoht, 13 — Rebase linnus, 14 — Põhja tammed, 15 — Nuuskauk, 16 — Laismaa auk, 17 — Kiisamägi, 18 — Ämmamägi, 19 — Oruotsa mägi, 20 — Nõekseauk, 21 — Rebasemägi, 22 — Karnimägi, 23 — Laumäe oja, 24 — Sinijärv koos rabaga, 25 — Paatermägi, 26 — seederännid, 27 — Püksipaju lohk, 28 — Kalevipoja kivi, 29 — vaade Kadrinale.

- 1964. a. (EL nr. 2) Neeruti õpperaja (“looduse matkarada”) skeem ja metoodika kirjeldus.
- 1990ndate alguses Eilarti täiendatud versioon Neeruti õpperajast (12 rajapunkti)
- Samas EL numbris ka Saare järve matkaraja kirjeldus (õpetaja M. Jürgenson)
 - maastiku planeerimiseks loodusliku puhkekojana
 - külastuskoormuse reguleerimine.
- Metsateadlane Malev Margus - EL 1962 – “looduskaitseline matkarada”
- Tatra rahvusparkis

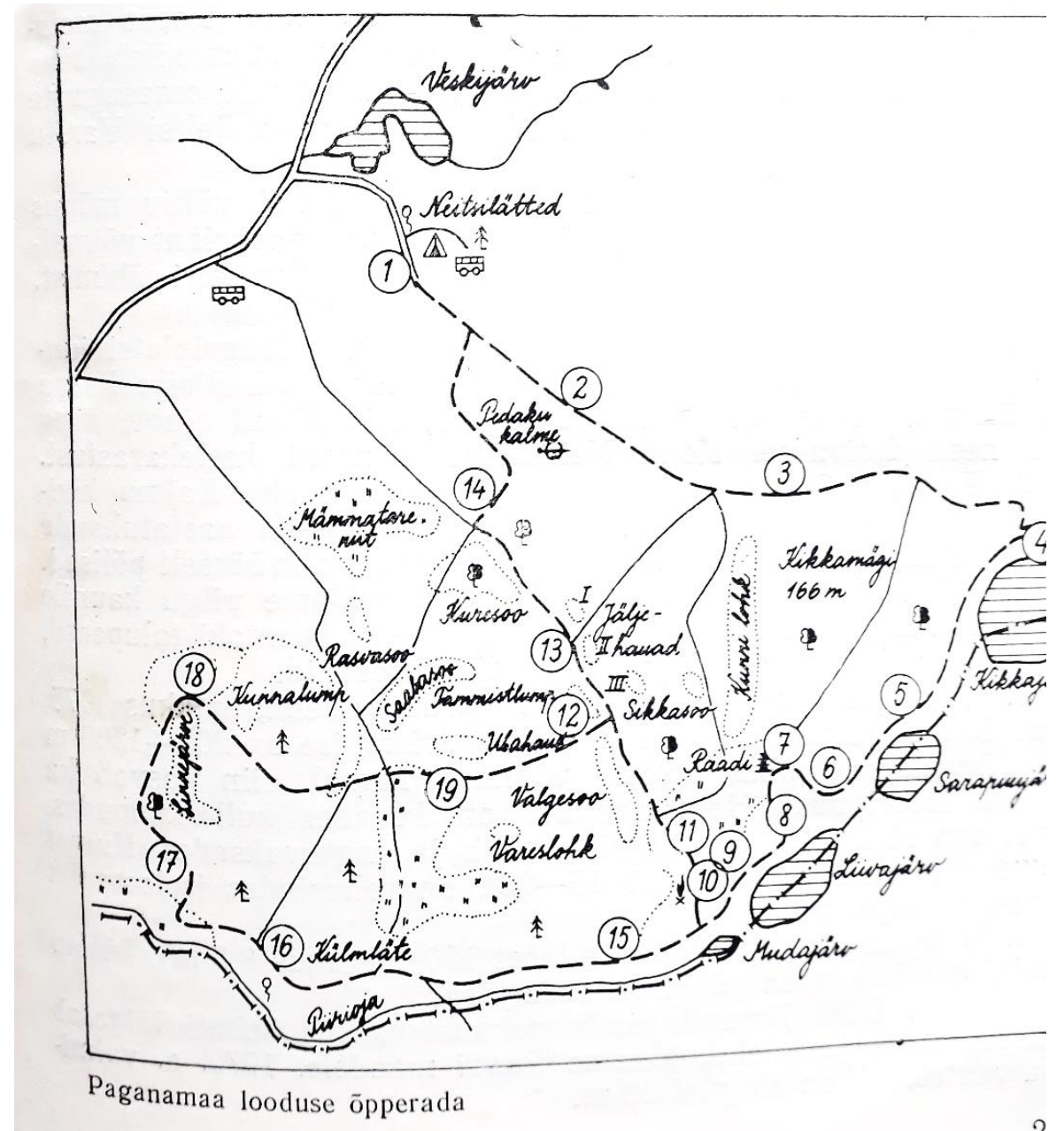
- TRÜ geograafia osakonna üliõpilaste lõputööd (juhendaja J. Eilart) ja Tartu üliõpilaste looduskaitse ringi liikmed
- 1962 - Tilleoru õpperaja kirjeldamine. TRÜ geograafiadiplomandi K. Tomingas-Kaare kavandatud rada.
- Kirjeldus LKR esimeses kogumikus „Looduskaitsealaseid töid“ (1963).
- Ka EPA metsamajanduse tudengite diplomitööd (Alar Kaasik: Kunda-Karepa-Toolse; Hendrik Relve: Sinialliku-Loodi).
- Paljud kirjeldatud rajad ei jõua kunagi maastikule

- Esimeste õpperadade planeerimine samaaegselt kogumiku “**Kas tunned maad**” 1965. a. koostamisega
- Teatmik matkajaile ja kodu-uurijatele
- Loodusteaduslik + kodu-uurimuslik lähenemine
- Üheks koostajaks ka J. Eilart

Õpperajad seltsi kokkutulekuteks

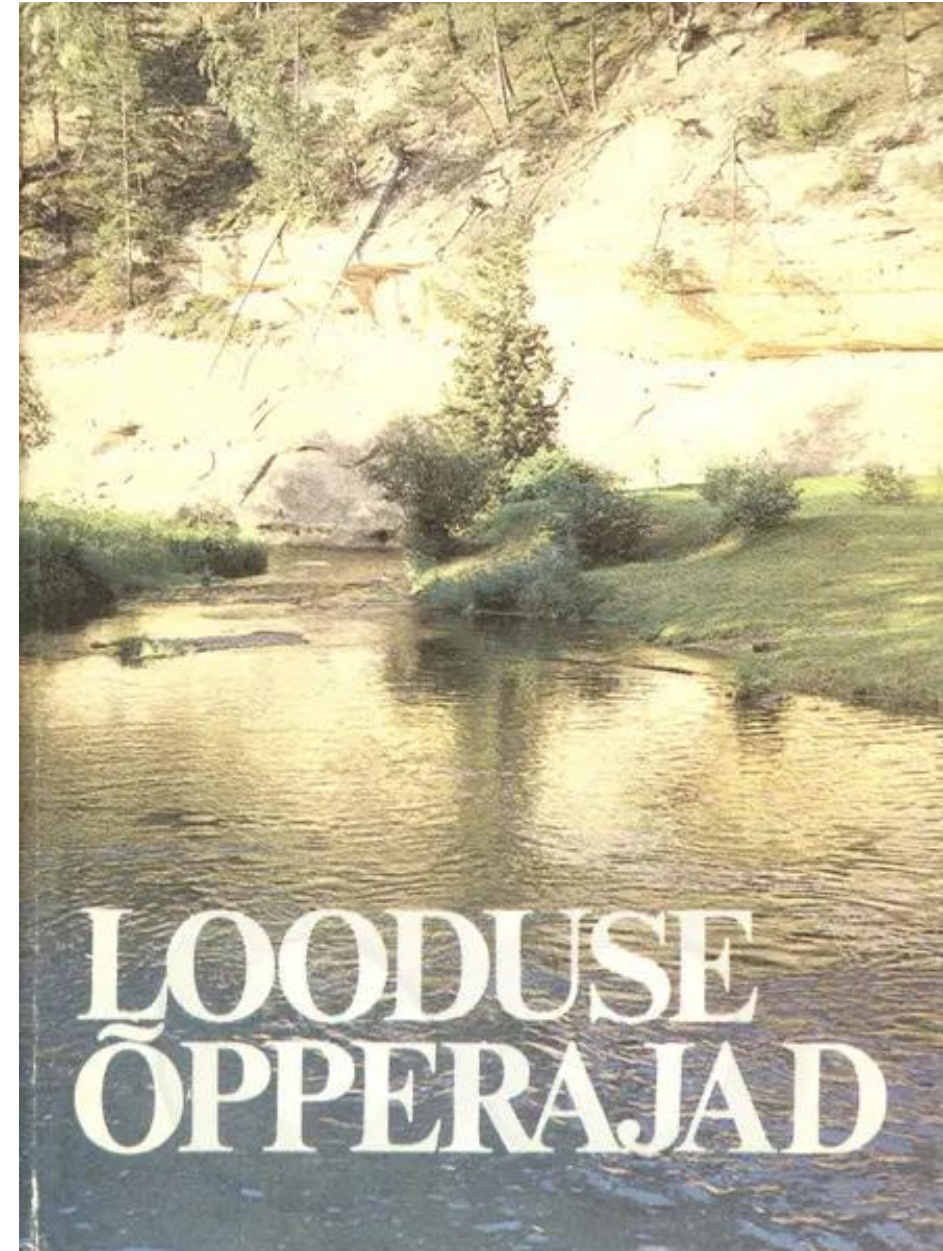
- 1972: Paganamaa õpperada (Vello Denks ja Helve Käärrik-Pai) – ELKS vabariiklikuk kokkutulek
- Metoodiliseks eeskujuks järgnevatele radadele.

Aasta	Õpperada	Koostajad	Kokkutulek/konverents	Raja kirjeldus
1972	Paganamaa	V.Denks, H. Pai	Vabariiklik	ELKS publitseeris prospekti
1974	Pühajärve	J. Eilart	Vabariiklik	Separaadina "Eesti Loodus" nr 7
1975	Järveotsa	J. Eilart, I. Pendre	Keila-Tallinna piirkondlik	Valmis prospekt
1975	Karula	H. Hallemaa	Kagu-Eesti piirkondlik	Kohalikus ajalehes
1976	Kuusalu	E. Vaherma	Piirkondlik	Ilmumata kirjeldust täiendati 1986.a. kogumiku jaoks
1976	Saarepeedi-Varesmägede	A. Toomsalu	Piirkondlik Viljandis	Lühivariant kohalikus ajalehes
1976	Järva-Madise	J. Eilart, A. Marvet	Vabariiklik	Kohalikus ajalehes
1978	Asva-Sääremäe	A.lital, J. Eilart	Piirkondlik Pöides	Kohalikus ajalehes
1979	Iru	S. Künnapuu, A. Loopmann, A. Miidel, J. Eilart	Keila-Tallinna piirkondlik	Käidi läbiti autorite saatel
1979	Tihemetsa	A. Mitt	Vabariiklik	Kohalikus ajalehes
1979	Pärlijõe-Luhasoo	V. Denks	Kagu-Eesti piirkondlik	Kohalikus ajalehes
1980	Uljaste	M. Urbas, J. Eilart	Virumaa piirkondlik	Lühivariant kohalikus ajalehes. Täiendatud 1986.a. kogumiku jaoks
1980	Kurgja-Linnutaja	A. lital, J. Eilart	Pärnu-Paide-Viljandi piirkondlik	Lühikirjeldus kohalikus ajalehes, brošüür 1981.a.

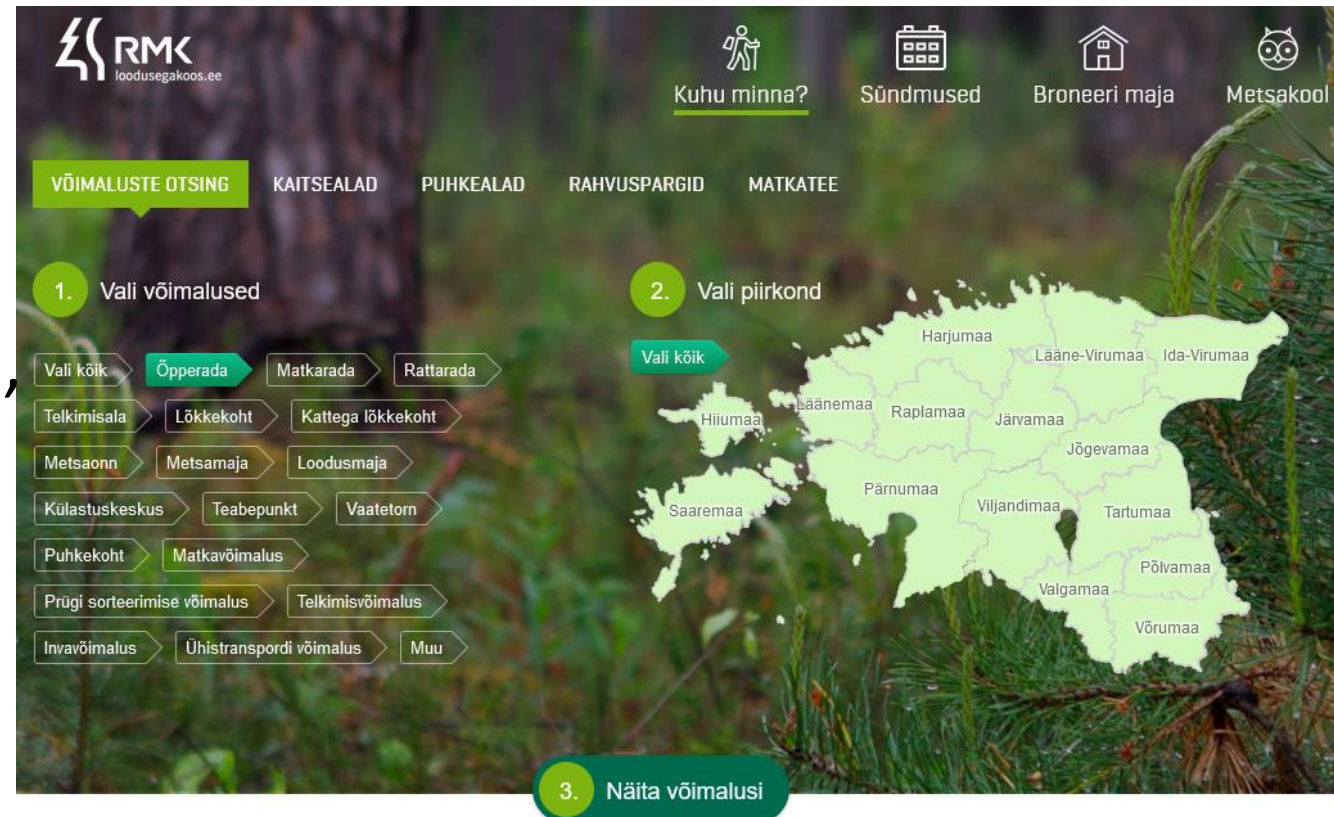
- 1972 Käsmu, 1973 Kõrvemaa, 1974 Kose-Uuemõisa-Kuivajõe (kirjeldus EL nr. 6), 1978 Lülle-Vehendi-Mustjärve (Leo Nõges), 1978 Tõrva linna ümbruse õpperada (U. Karus), 1998-2002 Uljaste õpperajad (Aleksander Sinimäe) jne.
- Lisaks Käsmule teised õpperajad Lahemaa Rahvusparkis (Are Kaasik)
- Koolide lähised õpperajad
- Looduskaitse ringi liikmete ja ülikooli diplomitöodes planeeritud rajad
- Praktiline tugi Metsamajandus ja Looduskaitse Ministeeriumilt ning metskondadelt.

- 1986 ELKS kogumik
- Koostaja Jaan Eilart
- Radade rajamise ajaloost, metoodika , kasutamine kooli õppetöös, hooldamine
- 25 õpperaja kirjeldus
- Osa kirjeldusi kogumiku jaoks koostatud, osa oluliselt täiendatud
- Eilart (1986): Eestis ca 300 looduse õpperadade süsteemi

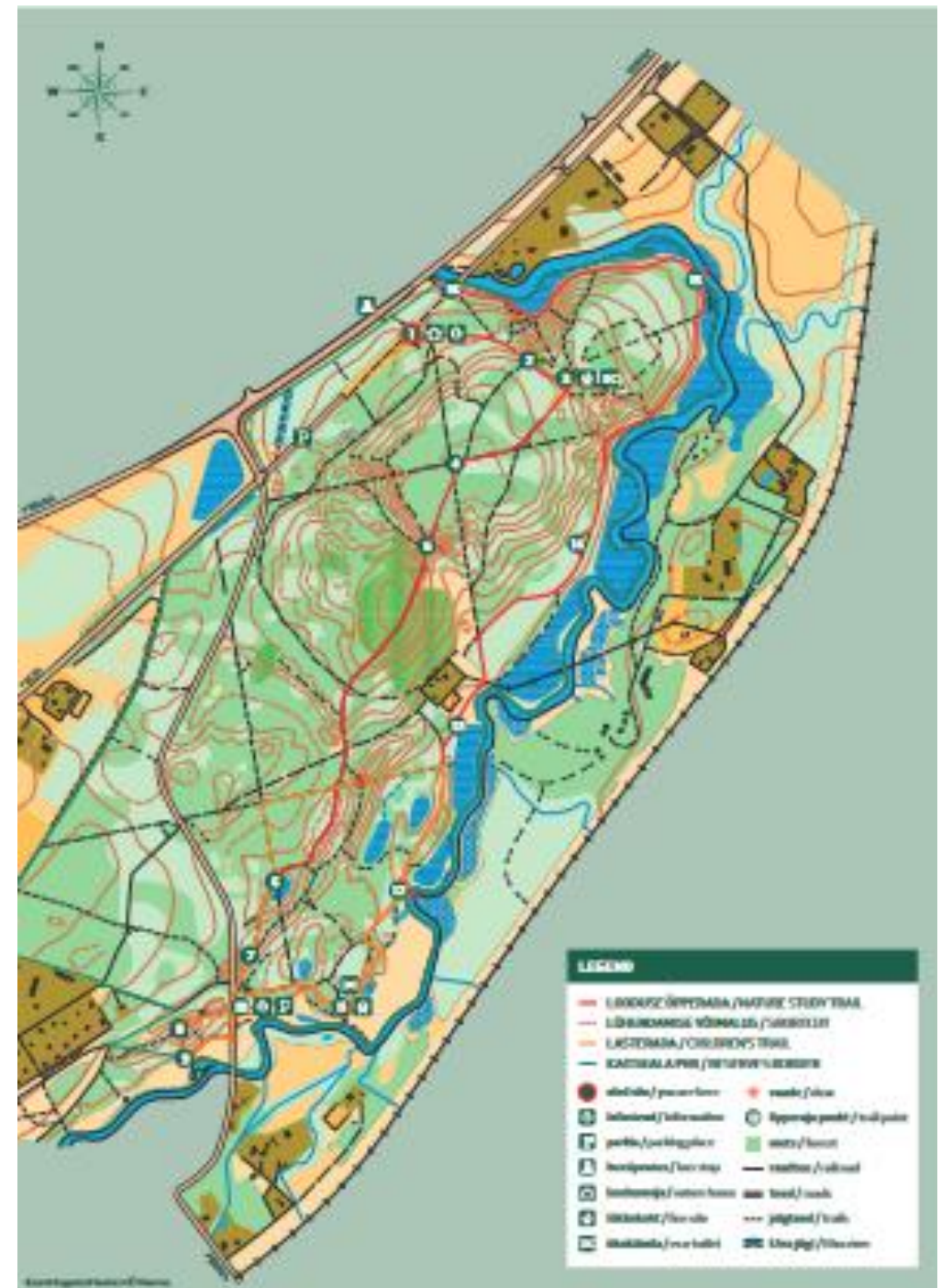
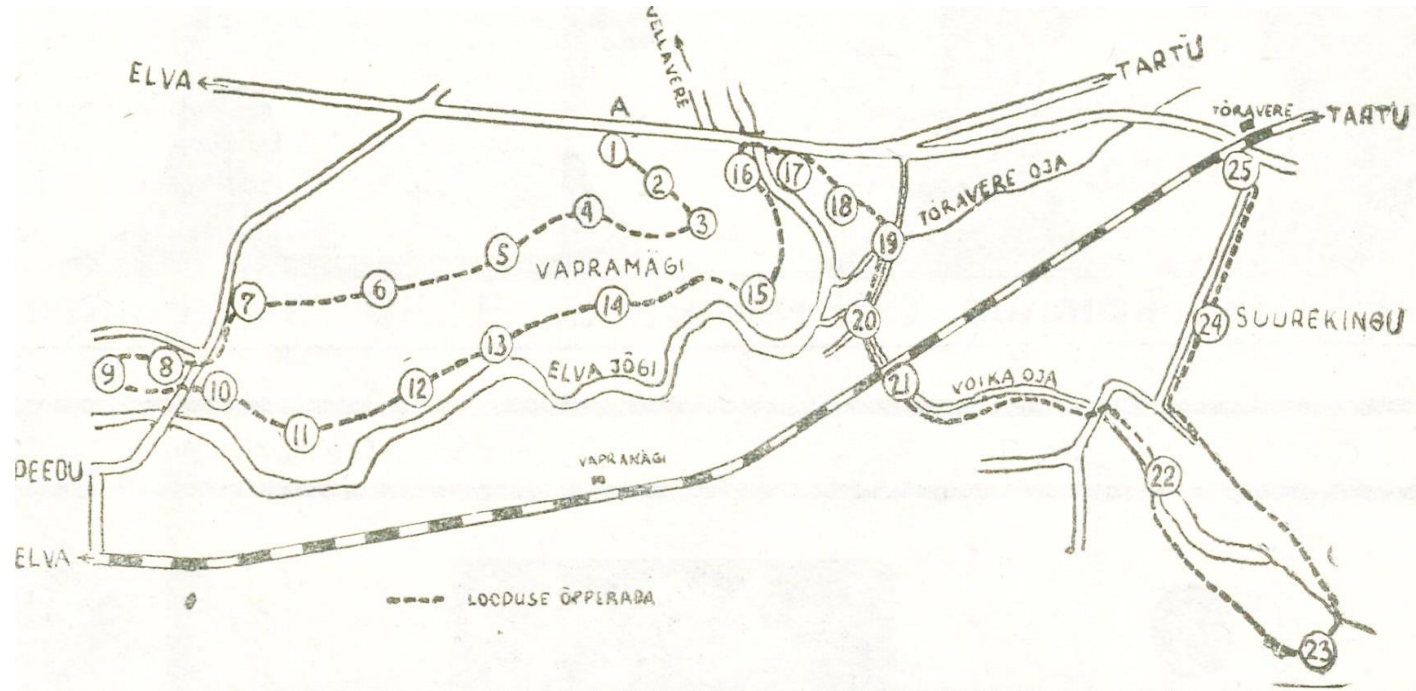
- Ain Vellak (Eesti Loodus, 2012, 6-7): Hooldus ei ole olnud järjepidev (inimesed ja metsamajandid kadusid), elanike vastuseis eramaadel, rajale ligipääs keeruline (nt võsastumine) ja muudki põhjused

- RMK lehel 94 looduse õpperada. Tegelik arv suurem - osa sisaldavad mitut erinevat rada.
- RMK hooldab. Olemas infotahvlid, stendid, kaardid (ka veebis)
- 200 RMK matkarada. Tähistatud, ka infotahvlid, viidad, kaardid

Kaardimaterjal paremaks ja tekstid lühemaks

Vapramäe õpperada

- **5.** Astudes edasi piki üht metsarada, mis pärna juurest kõigi nelja ilmakaare poole sirutuvad, jõuame Vapramäe kõige vaheldusrikkama reljeefiga ossa. Oma põhiplaanilt on Vapramägi kolme kõrgema tipuga seljandik. Kõik kolm kõrgendikku paistavad selgelt kätte kirdest. Võika poolt vaadatuna. Elva orundi keskosa, just siin paikneb ka Vapramägi, on osaliselt täidetud mandrijää servakuhjatistest ning seetõttu väga keeruka pinnamoega. Kohati tuleb tõusta-laskuda mööda mõhnade nõlvu, mille on vorminud kunagise mandrijäätumise-eelse ürgoru kohal aktiivse jääserva küljest lahtimurdunud jääpangad. Peedu poole võib aga julgesti astuda piki jäälõhes settinud materjalist kuhjunud korrapärase oosi harja, laskudes vaid korraks, et ületada risti läbi oosi rajatud Peedu maantee ja Kerikmäe kohal taas tema harjale tõusta. Siinsete pinnavormide tekkelugu on eriti teenekalt uurinud geograaf Karl Pärna (1904i —1966), kes käsitles seda keerukat reljeefi kui Peedu —Tõravere otsamoreeni üht lõiku, mandrijää aervaasendit. Palju vajab aga siin veel edasist uurimist. Siia metsarüppe armastasid tulla heliloojad Juhan Simm ja Aleksander Läte. Vapramäest kui maalimispaigast on lugu pidanud kunstnikud, eriti Endel Kõks, Juhan Püttsepp, Eduard Kutsar, Richard Kivit ja Kaljo Nagel.

- **166 sõna**

- **5.** Vapramägi on osa Tõravere ja Elva vahelisest otsmoreenkõrgustikust, mis kujunes hilisjäajal liustike taganedes ning ta tähistab ühte Elva ümbrusest taandunud mandrijää serva asendit. Vapramäe kõrgema koha absoluutne kõrgus on 77,7 meetrit.

- **31 sõna**

- **Sarnane muutus ka Paganamaa raja kirjelduses**

Täna tähelepanu eest!